

кацый галосных: у гэтым рэгіёне маюць месца дысімілятыўнае оканне і аканне, а таксама пераходы $\text{э} > \text{ы}$ пасля этымалагічна мяккіх зычных (*ныма, зымя, быдою*), а таксама $\text{o} > \text{у}$ пасля цвёрдых (*прырубыв, гуворыць, хурошый*).

Падрабязнае параўнанне пераднацісканога вакалізму ў розных гаворках Беларусі дазволіла высветліць, што неадрозненне галосных няверхняга пад'ёму – тыповая рыса ўсіх беларускіх гаворак, якая неаднолькава рэалізуецца ў розных мясцовасцях. Але на ўсёй тэрыторыі Беларусі назіраюцца паралельныя аканню/яканню з'явы, звязаныя з узаемаўплывам націскных і ненаціскных галосных у слове. У іх аснове ляжаць два прынцыпы – прынцып апазіцыйнай рэдукцыі і дыстантнай дысіміляцыі. Гэтыя прынцыпы аднолькава ўласцівыя і ўласна беларускім і заходнепалескім дыялектам, але прадугледжваюць розныя рэалізацыі адных і тых жа гукаў у залежнасці ад асобнага дыялекта ў адпаведнасці з цвёрдасцю/мяккасцю зычных і ўласна набору галосных для асобнай гаворкі, што асабліва актуальна для пераходных і ўласна заграодскіх гаворак.

Н. Новік

ФУНКЦЫІ ФЕМІНІТЫВАЎ У БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Калі чытаеш навіны, то ўсё часцей бачыш назвы пасадаў у мужчынскім родзе: *дырэктар, намеснік, канцлер, лекар* і г.д. А між іншым большую частку гэтых пасадаў займаюць жанчыны. І, здаецца, што ў такіх выпадках трэба пісаць: *дырэктарка, намесніца, канцлерка, лекарка* і г.д. Але па правілах літаратурнай беларускай мовы пасады называюцца ў мужчынскім родзе. Жанчыны даўно здабылі многія пасады, у тым ліку і кіруючыя, але ў мове гэта не адлюстроўваецца. Таксама, існуе стэрыятып мастацкай творчасці: вельмі рэдка нам здарджае інтуіцыя, калі мы вызначаем аўтарства згодна з палавой прыналежнасцю. У той жа час дзякуючы фемінісцкаму руху адбываецца і фемінізацыя мовы – калі размова ідзе аб жанчынах, то нацыянальнасць, пасада абазначаецца назоўнікамі жаночага роду. Мэтай гэтай працы з'яўляецца паказаць універсальнасць і ўзбагачэнне беларускай мовы, дзякуючы фемінітывам.

Палітыка і мова маюць цесную сувязь, таму мова з'яўляецца палітычнай з'явай. Найбольш актыўны перыяд фармавання фемінінатываў у старабеларускай мове прыпаў на XVI–XVII стагоддзі. Старабеларуская мова развівалася ў повязі з суседнімі (рускай, украінскай), таму і з'явіліся шматлікія новыя словы. Шмат было і робіцца спроб змяніць русізмы, напрыклад, ужыванне суфікса *-ш, -ша*. Таксама пра досыць актыўнае, а таму прадуктыўнае выкарыстанне суфікса *-іц-а/-ыц-а* ў старабеларускай мове сведчаць працы «Старабеларускі лексікон» Мікалая Прыгодзіча і Галіны Цівановай (1997), «Расейска-беларускі слоўнік» Янкі Купалы 1923 года, у якім ёсць прыклады фемінітываў, гendarна-нейтральных форм.

Чаму трэба ўжываць словы жаночага роду? Выкарыстоўваючы словы жаночага роду, калі кажам аб жанчынах, мы нагадваем аб гендарнай роўнасці, што так патрэбна нам сёння, мы ўзбагачаем нашу мову і падкрэсліваем яе ўніверсальнасць.

К. Пабежка

РЫСЫ ЖАНРА ГІСТАРЫЧНАГА ДЭТЭКТЫВА Ў ТВОРЧАСЦІ У. КАРАТКЕВІЧА (на прыкладзе твора «Дзікае паляванне караля Стаха»)

Даследчыкі творчасці У. Караткевіча спрачаюцца наконт вызначэння жанра твора «Дзікае паляванне караля Стаха». У гэтай рабоце робіцца спроба даказаць, што жанр гэтага твора – *гістарычны дэтэктыў*, і для гэтага ёсць канкрэтныя падставы.

Пазнаёміўшыся з меркаваннямі навукоўцаў, мы прыходзім да высновы, што пазнавальнымі жанравымі адзнакамі гістарычнага дэтэктыва можна назваць наступныя: пастаноўка ў творы трох знакавых пытанняў, якія ствараюць пэўны стандарт пабудовы сюжэту (хто? як? чаму?); наяўнасць таямніцы, загадкавага здарэння, чатырохэтапнай кампазіцыйнай структуры, цесная ўзаемасувязь інтрыгі, фабулы, сюжэта; стварэнне ў чытача напружання, адпаведнага эмацыянальнаму стану; кола характэрных персанажаў (Вышукнік, Злачынец, Ахвяра); апісальнасць як адзін са знакавых прыёмаў гістарычнага дэтэктыва; наяўнасць гістарызму. Названыя адзнакі дакладна праяўляюцца ў аповесці «Дзікае паляванне караля Стаха» У. Караткевіча.

У якасці загадкавага здарэння, абставіны якога неведомы і патрабуюць высвятлення, выступае само дзікае паляванне, а таксама асоба Маленькага чалавека і Блакітнай Жанчыны. У творы прысутнічаюць тыповыя персанажы дэтэктыва: следчы (Беларэцкі), злачынца (Дубатоўка), пацярпелы (Надзея Янкоўская), сведкі, памочнік следчага (Свеціловіч), падазроныя. Усе героі дзейнічаюць строга згодна законам дэтэктыўнага жанра.

У творы мы назіраем шмат гістарычных апісанняў, этнаграфічных падрабязнасцей: танцы («Лябедзік», «Ветрык» і інш.), стравы і напоі (гарэлка «трыдзівінірыс», ласіныя губы ў падсалоджаным воцаце). Таксама дакладна апісваецца побыт шляхты, яе норавы, традыцыйны ўклад, што і дае падставу прылічыць твор да гістарычнай літаратуры.

Мы заўважылі, што «Дзікае паляванне караля Стаха» з'яўляецца яшчэ і сімвалічнай аповесцю. Вобраз Балотных Ялін – гэта сімвал усёй Беларусі – цёмнай, знявечанай, пакрыўджанай і напалоханай «дзікім паляваннем».

Выявіўшы відавочныя адзнакі дэтэктыва ў «Дзікім паляванні караля Стаха», можна сказаць наступнае: каштоўнасць твора заключаецца ў тым, што ў адрозненне ад чыстага дэтэктыва пісьменнік імкнецца даследаваць тагачаснае грамадства не толькі праз яго супярэчнасці, але і паказаць яго нацыянальныя, культурныя гістарычныя спецыфічныя рысы.